

12.1.2017

Vastaanottaja Sosiaali- ja terveysministeriö
Kirjaamo
Lausuntopyyntö: Asianumero STM075:00/2011

Lähettiläjä Raittiuden Ystävät ry
Annankatu 29 A 9
00100 Helsinki
ry@raitis.fi
tel. 040 455 4355

Asia: Raittiuden Ystävät ry:ltä pyydetty lausunto luonnoksesta hallituksen esityksestä alkoholilain ja siihen liittyvinä majoitus- ja ravitsemustoiminnasta annettuihin lakeihin

Raittiuden Ystävät ry kiittää lausuntopyynnöstä uutta alkoholilakia koskien.

I Yleiset huomiot

Kun alkoholilain kokonaisuudistus toteutetaan, tulee sen yksiselitteisenä ja kaikkia päätöksiä ohjaavana periaatteena olla alkoholihaittojen vähentäminen. Voimassa olevaa alkoholilakia on perusteltua päivittää, koska osa siinä säädetyistä asioista ei enää vastaa nykypäivän käytäntöjä, mutta päivitys- ja uudistustyö tulee tehdä ensisijaisesti kansalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Perhe- ja peruspalveluministeri Juha Rehulan 11.2.2016 antamassa alkoholilain pohjaesityksessä oli perusteltu tasapaino tarpeettoman säätelyn keventämisen ja haittojen ehkäisyn välillä. Pohjaesitys tuki alkoholin kokonaiskulutuksen hillitsemistä ja kulutuksen siirtämistä kodeista ravintoloihin.

Hallituksen 22.11.2016 antaman lakiesityksen tavoitteena on kuitenkin alkoholielinkeinon toimintaedellytysten turvaaminen kansanterveyden kustannuksella. Toteutuessaan lain mahdollistamat seuraukset tulevat olemaan päinvastaiset Rehulan esitykseen nähden. Tätä suunnanmuutosta emme voi hyväksyä. Hallitus on tekemässä tietoisesti kansanterveyttä vaarantavia päätöksiä piittaamatta mittavasta ja parhaimmillaan vuosikymmeniä kattavasta tutkimustiedosta, jonka mukaan tärkeimmät alkoholipoliittiset keinot haittojen ehkäisemiseksi ovat alkoholin saatavuuden, hinnan ja mainonnan rajoittaminen.

Hallitus tekee uudistuksen tietoisena sen vaikutuksista. Esityksessä todetaan olevan todennäköistä, että alkoholin saatavuutta lisätään joidenkin vuosien kuluttua uudelleen nyt toteutettavan uudistuksen vaikutuksista huolimatta. Käytännössä tämä tarkoittaisi suomalaisen alkoholipoliitiikan viimeistenkin kulmakivien, kuten alkoholimonopolin romuttamista. Näin ollen yksilönvapauden nimissä oltaisiin valmiita luopumaan globaalisti arvostetuista pohjoismaisen alkoholipoliitiikan periaatteista ja irtautumaan muiden Pohjoismaiden alkoholipoliittisesta suunnasta. Alkoholin kulutus ja siitä aiheutuneet haitat lisääntyvät kuitenkin jo nykyisellä kehityksellä verrattuna 1960 tai 1990-luvun tilanteeseen. Olennainen tekijä tässä kehityksessä on ollut juuri alkoholin saatavuuden jatkuva lisääminen päivittäistavarakaupassa.

Koska uudistuksessa on perusteltua katsoa olevan kyse ennen kaikkea kansanterveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavasta ratkaisevasta arvovalinnasta, vaadimme hallitusta tarkastelemaan päätökseen vaikuttavia arvoja uudelleen. Uudistuksen aiheuttamasta alkoholinkulutuksen kasvusta aiheutuvat yhteiskunnalliset kustannukset tulevat olemaan moninkertaiset verrattuna alkoholielinkeinon ja kaupan toimintaedellytysten parantamisesta saatavaan taloudelliseen hyötyyn. Vaadimme myös perusteltuja laskelmia siitä, miten uudistukset vaikuttaisivat Suomen kokonaistalouteen. Vakaa adekvaatteihin tutkimustuloksiin perustuva näkemyksemme on, että alkoholin kulutuksen lisääminen kasvattaa alkoholin haittavaikutuksia siinä määrin, että seurauksena on kansataloudellisen tilanteemme heikkeneminen.

Suomen perustuslaki edellyttää hallituksen tekävän ainoastaan kansan hyvinvointia turvaavia päätöksiä. Esi-tetty lakiuudistus on perustuslain vastainen, koska se vaarantaa merkittävällä tavalla kansalaisten terveyttä. Tämä kehityssuunta ei voi olla missään olosuhteissa hallituksen tavoite. Lisäksi EU-lainsäädännössä SEUT 168 artiklan 1 kohdan mukaan kaikkien unionin politiikkojen ja toimintojen määrittelyssä ja toteuttamisessa tulee varmistaa ihmisten terveyden korkeatasoinen suojelu. Valmisteilla olevan alkoholilain nykyinen muoto vaarantaa tämän tavoitteen vakavasti.

On myös perusteltua kysyä, vaarantaako lakiuudistus sosiaali- ja terveystalouden uudistuksen arvioidut säästötavoitteet, muun muassa terveydenhuollon, järjestyksenvalvonnan, liikenneonnettomuuksien aiheuttamina merkittävinä lisäkustannuksina. Lisäksi uudistus aiheuttaisi väijäämättä myös menetyksiä henkilötyövuosissa ja työn tuottavuudessa lisääntyvien sairaslomien ja työkyvyttömyyden myötä.

Lakiesityksessä on myös mainittu tavoitteeksi lisätä konkreettisin toimin kansalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elinympäristöönsä ja terveellisiin elintapoihin. Alkoholin saatavuuden, kulutuksen ja haittojen lisääntyessä tämä on kuitenkin entistäkin vaikeampaa. Otamme joka tapauksessa kiitoksella vastaan lakiesityksen tämän kohdan ja olemme valmiit huomioimaan nämä lakiin kirjattavat mahdollisuudet järjestömme toiminnassa.

II Lukukohtaiset huomiot

1 Yleisperustelujen Johdanto

Alkoholi on tällä hetkellä vakavin yksittäinen terveyden ja hyvinvoinnin uhkatekijä Suomessa. Maailmanlaajuisesti alkoholin käytön terveyshaitat ylittävät työikäisessä väestössä esimerkiksi tupakoinnin ja liikalihavuuden aiheuttamat haitat. Tämän vuoksi on erityisen kiitettävää ja merkittävää, että alkoholilain lähtökohtana olevan sosiaali- ja terveystalouden varsinaiseksi tarkoitukseksi asetetaan alkoholin aiheuttamien ongelmien ja haittojen vähentäminen ja tunnustetaan alkoholin vaikutukset elimistöä laaja-alaisesti vaurioittavana myrkyllisenä kemikaalina ja keskushermostoon vaikuttavana riippuvuuden aiheuttajana.

Lisäksi on erityisen merkittävää, että laissa todetaan suurkulutuksen lisäksi myös ajoittaisen humalajuomisen – jota myös kohtuukäytöksi nimitetään – aiheuttavan perhe-elämään, ihmissuhteisiin ja työelämään liittyviä sosiaalisia ja taloudellisia ongelmia. Korostamme, että alkoholin käytön fysiologisista terveyshyödyistä ei puolestaan ole luotettavaa tutkimusnäyttöä.

2.1.2. Käytäntö ja 2.3 Nykytilan arviointi

Vuodesta 2008 lähtien toteutetut viisi alkoholiveron korotusta ovat olleet tärkeitä alkoholin kulutuksen ja sen aiheuttamien haittojen vähentämiseksi. Kokonaiskulutus absoluuttisena alkoholina asukasta kohti laski veronkorotusten seurauksena nopeasti 12,7 litrasta 12 litraan absoluuttista alkoholia 15 vuotta täyttäneitä kohti. Vuosina 2012 ja 2014 toteutettujen alkoholiveron korotusten seurauksena alkoholin kokonaiskulutus laski vuonna 2015 jo alle 11 litraan. Alkoholin kokonaiskulutus väheni siis yli 10 prosenttia. Samalla esimerkiksi alkoholikuolleisuus väheni suhteellisesti vielä enemmän eli sadoilla kuolemillla.

Alkoholin kulutuksen lasku näkyy kiitettävästi myönteisenä kehityksenä myös haittatilastoissa. Kun esimerkiksi alkoholin käyttöön liittyvä työikäisten kuolleisuus kaksinkertaistui parin viime vuosikymmenen aikana, se on nyt muutaman viime vuoden aikana vähentynyt.

Tätä myönteistä kehitystä ei saa missään tapauksessa vaarantaa. Siksi on kyseenalaista kirjata lakiin ja erityisesti korostaa lain tavoitteena olevan, että *alkoholin saatavuutta on nyt tarkoitus lisätä*. Tämä on räikeästi ristiriidassa edeltävien vuosien myönteisten kansanterveydellisten tulosten kanssa.

Erityisen huolestuttavia alkoholin saatavuuden lisääminen ja tietoinen kokonaiskulutuksen kasvattaminen ovat lasten näkökulmasta. Alkoholin käyttö raskausaikana aiheuttaa joka vuosi maassamme jopa tuhannelle lapselle eritasoisia oireita, jotka ilmenevät muun muassa kasvuhäiriöinä, oppimisvaikeuksina ja sosiaalisen kehityksen ongelmina, FAS-oireyhtymänä, keskushermoston toimintahäiriöinä ja epämuodostumina. Kohutuullinenkin alkoholinkäyttö raskauden aikana lisää sikiövaurioiden riskiä.

Muistutamme, ettei alkoholi ole koskaan vain yksilön oma asia, tai sen käytön seuraukset vain kunkin omalla vastuulla, koska alkoholin suurkulutus koskettaa vakavasti myös koko lähipiiriä. Alkoholin kulutuksen kasvu tulee lisäämään inhimillistä kärsimystä tuhansissa perheissä, aiheuttamaan mielenterveysongelmia, syrjäytymistä, sikiövaurioita, huostaanottoja ja lasten turvattomuutta. Vaadimme, että uudistuksen lapsivaikutusten arviointi tehdään perusteellisesti ja esitystä muutetaan ensisijaisesti lasten edun vuoksi.

Muussa tapauksessa ei toteudu lakiluonnoksen yleisperustelujen Johdanto-kappaleessa määritelty lain ensimmäinen tavoite: *Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuksen mukaan alkoholipolitiikan varsinaisen tarkoituksena on vähentää alkoholin käyttäjilleen, heidän läheisilleen, muille ihmisille ja yhteiskunnalle aiheuttamia ongelmia ja haittoja.*

On perusteltua, että alkoholipitoisiin aineisiin liittyvän elinkeinotoiminnan luvanvaraisuutta ja lupamenettelyä koskevat säännökset kootaan yhteen. Samoin on tärkeää, että alkoholipitoisten aineiden valmistusta ja myyntiä koskevat keskeiset velvollisuudet säilyvät ennallaan niin, että sekä valmistus että myynti tapahtuvat jatkossakin ennalta määriteltyjen velvollisuuksien ja vastuiden mukaan.

2.3.2 Alkoholin saatavuuden lisääntyminen

Alkoholijuomien vähittäismyynti – Päivittäistavarakaupan prosenttirajan nosto

Voimassa olevan alkoholilain keskeisenä tavoitteena on alkoholin aiheuttamien haittojen ehkäiseminen. Sama tavoite on ensisijainen myös vuoden 1968 alkoholilaissa. Suomalaisten alkoholin kulutus on kuitenkin moninkertaistunut noin 50 vuodessa. Samalla kaikki eri tavoin luokitellut alkoholihaitat ovat lisääntyneet vain yhden sukupolven aikana. Esimerkiksi alkoholikuolleisuus on lähes nelinkertaistunut. Kansainvälisen tautitaakkaa koskevan tutkimuksen mukaan alkoholinkäyttö on tärkein yksittäinen aikuisväestön terveyttä heikentävä riskitekijä Suomessa (GDB 2010).

Nyt kuitenkin hallitus esittää päivittäistavarakaupassa myytävien alkoholijuomien prosenttirajan nostoa nykyisestä 4,7 prosentista 5,5 prosenttiin. Pidämme esitystä erittäin harkitsemattomana ja vastuuttomana. Muutos monikymmenkertaisiksi vahvempien oluiden, siidereiden ja lonkeroiden saatavuuden, kun näitä juomia saisi nykyisten Alkon 354 myymälän ja 61 noutopisteen lisäksi yli 5000:sta päivittäistavarakaupan myyntipisteestä. On tärkeä huomata, että vähittäismyynti on jo nyt lisääntynyt vajaassa kymmenessä vuodessa 700 miljoonalla eurolla.

Nyt suunnitellun muutoksen seurauksena vapautuvien vahvempien alkoholijuomien hinta tulee vääjäämättä elintarvikeliikkeiden välisen hintakilpailun vuoksi putoamaan ja yhä useampi kuluttaja valitsee jatkossa elintarvikeostostensa yhteydessä mietojen alkoholijuomien sijaan vahvemmat alkoholijuomat, erityisesti vahvemman oluen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitosten arvioi kymmenien vuosien tilastojen ja tutkimusten pohjalta, että hallituksen esittämän muutoksen myötä alkoholijuomien nettomyynti kasvaa päivittäistavarakaupassa vähintään 5 prosenttia ja samalla kaupassa myytävien alkoholijuomien keskivahvuus lisääntyy nykyisestä 4,5

prosentista 5 prosenttiin. Näin ollen aiotun muutoksen myötä alkoholin kokonaiskulutus lisääntyisi 6 prosenttia ja tämän seurauksena myös alkoholihaitat lisääntyvät vääjäämättä.

Tutkimusnäytön perusteella on varmaa, että muutoksen myötä alkoholin suurkuluttajien määrä kasvaa. Aiemman tutkimusnäytön perusteella viiden prosentin kulutuksen lisäys johtaisi vuosittain alkoholiehtoisen kuolleisuuden lisääntymiseen vähintään 100–150 hengellä. Kulutuksen kasvu näkyisi tyypillisesti kaikissa kroonisissa ja akuuteissa sekä sosiaalisissa ja terveydellisissä alkoholihaitoissa, jotka koskevat sekä käyttäjiä että heidän perheitään, lähipiiriään ja työpaikkojaan. Lain esittelytekstiin on täysin aiheellisesti kirjattu, että alkoholijuomien saatavuuden tietoinen lisääminen heikentää välittömästi väestön terveyttä ja hyvinvointia ja lisää terveyseroja. Alkoholilain kokonaisuudistus tulee toteuttaa tämä tosiasia huomioiden.

Esitetty kehityssuunta johtaa vääjäämättä siihen, että maamme asukkaiden on välttämätöntä kantaa entistä suurempi vastuu terveydentilastaan, elämäntavoistaan ja valitsemastaan kulutuksesta. Alkoholilaissa ja sen toteuttamisessa tulee kuitenkin huolehtia siitä, ettei se johda eriarvoistumiseen ja tilanteeseen, jossa yksilön vastuun korostaminen vaikuttaa vakavasti alkoholiriippuvaisten ja suurkuluttajien puolisoitten, lasten ja muiden läheisten asemaan yhteiskunnassa.

Alkoholin saatavuuden kasvattamisen sijaan esitämme luvanvaraisessa vähittäismyynnissä myytävien alkoholijuomien alkoholipitoisuuden alentamista Ruotsin prosenttirajan mukaisesti, jossa yli 3,5 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävät alkoholijuomat myytäisiin vain Alkon myymälöistä. Arvioiden mukaan alkoholin kokonaiskulutus vähenisi tämän toimenpiteen seurauksena noin litran absoluuttisena alkoholina laskettuna 15 vuotta täyttäneeltä asukasta kohti ja vastaavasti alkoholihaitat vähenisivät siten, että esimerkiksi noin 350 alkoholin aiheuttamaa kuolemaa vältettäisiin vuosittain. Samalla toimenpide toteuttaisi käytännössä WHO:n kansantautien ehkäisyn ja hoidon toimintaohjelman tavoitteen maassamme vähentämällä alkoholin kokonaiskulutuksen noin kymmeneen litraan vuoteen 2025 mennessä.

Uuden alkoholilain kannalta on tärkeä myös huomioda, että tilastoimaton kulutus ja matkustajatuonti eivät ole lisääntyneet kymmenessä vuodessa tilastoidun kulutuksen laskiessa, vaan ne ovat edelleen suunnilleen vuoden 2006 tasolla. Oluen, siiderin ja lonkeroiden matkustajatuonti ei vähene myöskään aiotun uudistuksen myötä samassa suhteessa kuin kotimaan kulutus kasvaa, joten uudistuksen vaikutukset jäävät kaikkiaan varsin negatiivisiksi matkustajatuonnin kannalta. Lisäksi alkoholijuomien matkustajatuonnin merkitystä kotimaiselle alkoholin kokonaiskulutukselle on julkisuudessa merkittävästi liioiteltu, sillä matkustajatuonnin yhteisarvo on virolaisen hintatason mukaan arvioituna noin 300 miljoonaa euroa vuosittain eli vain noin 6 prosenttia koko Suomen alkoholimarkkinoista, kun alkoholijuomien tilastoidun myynnin arvo maassamme on vuosittain yhteensä peräti 4,6 miljardia euroa (2014).

3.4 Keskeiset ehdotukset

Valmistustaparajoituksesta luopuminen

Päivittäistavarakaupassa myytävien alkoholijuomien valmistustaparajoituksesta luopuminen saattaa kuulostaa pieneltä asialta, mutta on näkemysemme mukaan yksi esityksen keskeisimmistä kohdista. Vastustamme jyrkästi esitystä juomasekoitusten eli niin sanottujen limuviinon vapauttamisesta markettien hyllyille. Nämä vahvaan alkoholiin pohjautuvat valmiit juomasekoitukset vetoavat eksoottisilla makuyhdistelmillään sekä kauniilla ulkoasullaan nimenomaan nuoriin. Lakimuutos vaarantaisi viime vuodet positiivisena jatkuneen nuorten raitistumiskehityksen ja edellisen kohdan tapaan monikymmenkertaisiksi myös näiden tuotteiden saatavuuden.

Huomautamme, että limuviinat ovat tällä hetkellä melko marginaalinen tuote, sillä Alko huolehtii tuotteiden vastuullisesta myynnistä, pitää hinnat verrattain korkeina ja valikoiman rajallisena. Jos limuviinat vapautetaan päivittäistavarakauppaan, niiden valikoima moninkertaistuu ja hinnat putoavat nuoria houkuttelevammalle tasolle. Myöskään myynnin vastuullisuudessa päivittäistavarakauppa ei yllä Alkon tasolle.

Valmistustaparajoituksen poisto mahdollistaisi myös aiempaa mielikuvituksekkaimman tuotekehittelyn ja toisi kauppojen hyllyille mahdollisesti täysin uudentyyppisiä tuotteita, kuten alkoholijäätelöitä, pulvereita ja energiajuomia, jotka niin ikään houkuttelisivat varsinkin lapsia ja nuoria. Vaadimme, että mikäli valmistustaparajoitukset vastustuksestamme huolimatta poistetaan, nämä uudet tuoteinnovaatiot (alkoholijäätelöt, -pulverit jne.) kielletään laissa erikseen päivittäistavarakaupasta.

Pienpanimotuotteiden ulosmyynti suoraan valmistuspaikalta

Pienpanimot saisivat esityksen mukaan myydä enintään 12-prosenttisia oluita ja siidereitä suoraan valmistuspaikalta kuluttajalle. Nähdäksemme tämän muutoksen vaikutus kokonaiskulutukseen ei olisi merkittävä, vaikka vahvojen oluiden saatavuus tämän myötä kasvaakin. Alkoholilain kokonaisuudistuksen yhteydessä on paljon puhuttu suomalaisen olutkulttuurin tukemisesta ja tämän kaltaiset uudistukset ovat juuri sitä. Sen sijaan päivittäistavarakaupan prosenttirajan nosto hyödyttäisi ennen kaikkea suuria kansainvälisessä omistuksessa olevia panimojättejä ja kasvattaisi heidän ”bulkki” A-oluidensa myyntiä kotimaisten artesaanituotteiden jäädessä jalkoihin.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Yleiset vaikutukset talouteen ja työllisyyteen

Alkoholin myynnin ja kulutuksen kasvu lisää alkoholin myyntiin liittyviä tuloja, muttei todennäköisesti kuitenkaan merkittävästi kasvata panimoiden tai ravintola-alan kokonaistyöllisyyttä tai edes julkisuudessa vaadittua kaupanalan myyntiä tai työllisyyttä. Tulojen kasvu ohjautuu näin yksinomaan alkoholitoimijoiden tuotoksi, eikä aiotusta tarkoituksesta huolimatta tue maamme työllisyystilannetta. Kulutuksen väkevytyminen eli kuluttajien siirtyminen esimerkiksi keskiolueesta A-olueen aiheuttaa kuitenkin yksiselitteisesti entistä enemmän haittamenoja ja -kustannuksia, ja siten merkittävän uhan kansanterveydelle.

III Yksityiskohtaiset perustelut

A. Alkoholijuomien myynti

2.1.1 Lainsäädäntö Alkoholilaki ja sen nojalla annetut asetukset

4 §. Elinkeinonharjoittajan yleiset velvollisuudet.

Alkoholien myyminen velaksi sallitaan

Alkoholijuomien maksaminen luottokorteilla on Valviran ohjeen mukaisesti ollut mahdollista tähänkin asti. Kannatamme nykykäytännön kirjaamista lakiin, mutta huomautamme, että kuluttajalle on tehtävä selväksi, ettei tämä tarkoita, että ravintolaan voisi jättää niin sanotusti ”piikin auki” ja hoitaa maksun myöhemmin.

17 §. Alkoholijuomien vähittäismyyntilupa ja sen myöntämisen edellytykset.

Ravintoloille vähittäismyyntioikeus

Esityksen mukaan ravintoloiden ulosmyyntiin pätsi jatkossa sama laki kuin kauppojen alkoholimyyntiin. Ravintolat saisivat siis myydä enintään 5,5-prosenttisia alkoholijuomia asiakkaille mukaan klo 9–21 välillä. Muutos jälleen kerran kasvattaa alkoholin saatavuutta, vaikka ravintoloissa hinnat pysyisivät todennäköisesti kauppaa kalliimpina. Uudistukseen liittyy myös paljon sellaisia vaikutuksia, joita on vaikea arvioida etukäteen, esimerkiksi ruorijuoppoustausten lisääntyminen, kun veneilijät voivat ostaa saaristoravintolasta pullot mukaan matkalla kulutettavaksi.

27 §. Alkoholijuomien muu myynti.

41 §. Vähittäismyyntiaika.

Alkon aukioloajan pidentäminen, myymäläautot ja huutokaupat

Uudessa alkoholilaissa Alkon päivittäistä aukioloaikaa pidennetään tunnilla vastaamaan kaupan alkoholi-myyntin aikaa, eli Alkot saisivat olla arkisin auki klo 9–21. On ymmärrettävää hakea tällä tasapainoa siihen, että päivittäistavarakauppojen aukioloaikojen vapautumisen myötä niiden myymän alkoholin määrä on lähes kaksinkertaistunut viimeisen 20 vuoden aikana, kun taas Alkon myyntiajat ovat pysyneet suunnilleen samoina viime vuosikymmenet. Alkon päivittäisen aukioloajan pidentäminen kasvattaa väkevien alkoholi-juomien saatavuutta, mutta merkitys kokonaiskulutukseen ei ole yhtä merkittävä kuin muissa esitetyissä saatavuuden lisäämisesityksissä. Esitetyt Alkon myymäläautot kasvattavat alkoholin saatavuutta etenkin syrjäseuduilla, mutta toisaalta paikkaavat Alkon harvanevaa myymäläverkostoa. Kuluttajille ja myyjille on tiedotettava myymäläautojen pelisäännöistä ja reiteistä selvästi ja korostettava, etteivät myymäläautot kiertele asiakkaiden toiveiden mukaan. Alkoholihuutokaupat palvelevat todennäköisesti vain hyvin pientä harrastajajoukkoa, eikä päätöksellä liene suurta merkitystä kokonaiskulutukseen.

B. Alkoholijuomien anniskelu ja myynti

18 §. Alkoholijuomien anniskelulupa ja sen myöntämisen edellytykset.

Ravintoloiden anniskeluluvat

Uudessa alkoholilaissa anniskelun B- ja C-oikeudet poistuvat ja jatkossa olisi vain yksi, entistä A-oikeutta vastaava anniskelulupa. Tämä vähentää lupabyrokratiaa ja helpottaa ravintolaelinkeinon toimintaa, mitä pidämme positiivisena asiana.

30 §. Alkoholijuomien rajat ylittävä etämyynti.

Kannatamme alkoholijuomien rajat ylittävän etämyynnin ja myyntiin liittyvän maahantuonnin kieltoa. Ulkomailta tapahtuva etämyynti lisää alkoholin saatavuutta ja on kotimaiselle myynnille rinnakkainen ja nykytilassaan pitkälti hallitsematon markkinapaikka. Etämyynti horjuttaa lisäksi Alkon monopolia, suomalaisen alkoholiverotuksen pohjaa ja on myös haitallista kotimaiselle elinkeinolle. Kaikkiaan etämyynnin vastuullisuuden ja valvontaan liittyy monia ongelmia, joiden vuoksi kieltä on hyvin perusteltu.

37 §. Vähittäismyyntin ja anniskelun henkilökunta.

16-vuotiaille lupa anniskella

Emme kannata esitystä, jonka mukaan 16-vuotias saisi myydä alkoholia vuorovastaavan valvonnassa. Voimassa oleva käytäntö, jossa anniskelun ikäraja on 18 vuotta, paitsi alan opiskelijoilla, on pätevä ja siinä tulisi pysyä. On tärkeää, ettei lisätä alaikäisten kosketuspintoja alkoholiin, vaan pitäydytään siinä, etteivät alkoholituotteet tai muutkaan päihteet kuulu alaikäisten elämään.

40 §. Alkoholijuomien vähittäismyyntipakkaukset ja anniskeluannokset.

Tuplien myynti ravintolassa

Emme vastusta esitystä, jonka mukaan ravintoloissa myytävien alkoholijuomien annoskokoja ei enää säädel-täisi ja yksi henkilö voi hakea juomat koko seurueelle, sillä käytäntö on ollut yleinen ravintoloissa jo pitkän aikaa ja laki on tältä osin vanhentunut. Huomautamme kuitenkin, että muutos vähentää anniskelijan mahdollisuuksia kontrolloida myyntiä päihtyneille ja alaikäisille.

42 §. Anniskeluaika.

Ravintoloiden aukiolon vapautuminen ja anniskelun jatkoaika

Esityksen mukaan ravintolat saisivat jatkossa olla vapaasti auki oman harkintansa mukaan. Anniskeluaika päättyisi nykyisen käytännön mukaisesti klo 01.30, mutta ravintolat saisivat uudistuksen myötä jatkoaikaa klo 04.00 asti pelkällä ilmoituksella. Toteamme tässäkin kohtaa uudistuksen kasvattavan alkoholin saata- vuutta ja lisäävän etenkin öisin tapahtuvaa humalajuomista, joka tulee kasvattamaan myös öistä häiriökäyt- täytymistä ja väkivaltatilanteita. Ravintoloiden ovimiehet puuttuvat vain ravintolan alueella tapahtuviin väli- kohtauksiin, joten kaupungin järjestyksenvalvojen ja poliisin öiset tehtävät tulevat lisääntymään. Poliisin re- kisteritietojen perusteella väkivaltarikollisuus kaupunkien keskustojen yleisillä paikoilla on jo nyt huipussaan juuri jatkoaikaluvan saaneiden anniskeluravintoloiden sulkemisaikaan.

Pelkäämme, että jatkoaika tulee vain entisestään lisäämään aikaa, jolloin ilmenee väkivaltaisuutta ja levotto- muutta asutuskeskuksissa, sillä on tärkeä huomioida, että pahoinpitely- ja häiriöalttiutta lisää myös anniske- luravintoloiden keskittyminen suppeille alueille kaupunkien keskustoihin, ostoskeskuksiin ja lähiöihin. Asi- assa on välttämätöntä huomioida, että vuoden 2008 juomatapatutkimuksen mukaan lähes joka kolmas 15— 69-vuotias on viimeksi kuluneen vuoden aikana kärsinyt päihtyneiden metelöinnistä kadulla tai naapurissa, ja noin joka viidettä on päihtynyt henkilö ahdistellut julkisella paikalla. Lisäksi on huomioitava, että pitkäai- kaisen tutkimuksen mukaan yhden litran lisäys alkoholin kokonaiskulutuksessa on Suomessa johtanut kuu- den prosentin lisäykseen pahoinpitelyrikollisuuden määrässä.

Pidämme hyvänä esitystä, että kunnalla olisi jatkossa oikeus kieltää jatkoaikana tapahtuva anniskelu kunnan alueella tai päätöksessä erikseen määrätyllä alueella. Alueen ravintoloiden jatkoajat päättyisivät kuuden kuu- kauden kuluttua siitä, kun päätös on tullut lainvoimaiseksi. Tämä antaa kunnanvaltuustoille mahdollisuuden öisen järjestyksen ja turvallisuuden edistämiseen sekä esimerkiksi alue- tai lähiökohtaiseen erityissäätelyyn.

55 §. Henkilökunnan osaamistodistus.

Kannatamme esitystä, jonka mukaan uutena vaatimuksena olisi, että alkoholijuomien anniskelua, alkoholi- yhtiön vähittäismyyntiä sekä niiden valvontaa hoitavalla henkilöllä tulisi olla alkoholilain osaamista osoittava alkoholilain osaamistodistus. Osaamistodistuksen mallista päättäisi Valvira.

82 §. Alkoholijuoman nauttimiskiellot.

Omat alkoholijuomat suljetussa tilaisuudessa

Esityksen mukaan sellaisessa ravitsemisliikkeessä, jossa tarjoillaan ruokaa suljetulle seurueelle, saisi nauttia osallistujien omia alkoholijuomia. Omien alkoholijuomien nauttimista ei kuitenkaan edelleenkään sallittaisi sellaisissa tilanteissa, joissa ravitsemisliike on avoinna yleisölle. Tilaisuus ei siis saa olla ravitsemisliikkeen jär- jestämä tai markkinoima, vaan osallistujat ovat määräytyneet seurueen omista lähtökohdista. Pidämme esi- tystä poikkeuksellisenä ottaen huomioon tavoite ravintolaelinkeinon tukemisesta ja alkoholin matkustaja- tuonnin hillitsemisestä. Uudistus vaikuttaa kannustavan siihen, että ravintolan tiloissa pidettävään esim. hää- juhlaan haettaisiin alkoholitarjoilut Virosta. Kannatamme pitäytymistä nykykäytännössä, jossa ravintolan ti- loissa kulutettavat alkoholijuomat tulee myös ostaa kyseisestä ravintolasta.

C. Markkinointi

49 §. Markkinoinnin sääntely.

Hinnastojen julkaiseminen

Emme kannata esitystä ravintoloiden anniskeluhinnastojen sekä alkoholin valmistajien ja tukkumyyjien tuo- teluetteloiden julkaisemisesta.

D. Alkoholimainonta

2.1.1 Lainsäädäntö Alkoholilaki ja sen nojalla annetut asetukset

Yleisesti alkoholimainonnasta

Lakiesityksessä esitetään väkevien alkoholijuomien markkinoinnin sallimista alkoholijuomien valmistajille, tukkumyyjille ja anniskeluluvanhaltijoille samoin periaattein kuin se on nyt mahdollista esimerkiksi Alkolle. Väkevien alkoholijuomien markkinointimahdollisuuksia ei tule lisätä, eikä vapauttaa nykyisestä, jotta kyettäisiin perustellusti ja johdonmukaisesti noudattamaan vuonna 2015 uudistettuja alkoholijuomien mainontaa ja myynninedistämistä koskevia säännöksiä.

50 §. Hinnoittelu ja hinnan ilmoittaminen.

Happy Hour -mainonnan salliminen

Vastustamme esitystä ravintoloiden niin sanotun *happy hour* -mainonnan sallimisesta. Mainostaminen toimii houkutteena alkoholijuomien ostamiseen ja lisää osaltaan alkoholin kulutusta.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

53§ Alkoholivalmisteen vähittäismyynti kuluttajille

Alkoholin mielikuvamainonta

Alkoholin mielikuvamainonnan kieltäminen on ollut hallituksen pöydällä useita kertoja ja alkoholilain kokonaisuudistuksen yhteydessä se olisi ehdottomasti pitänyt saada kirjattua lakiin. Vuonna 2015 voimaan tullut mainontalaki jäi alkoholielinkeinon lobbauksen vuoksi kauas tavoitteistaan ja laimeni lopulta vain ulkomainonnan ja sosiaalisen median mainonnan kielloksi. Nyt olisi ollut hyvä mahdollisuus ottaa mielikuvamainonnan kieltä uudelleen käsittelyyn, mutta elinkeinon etu lieenee jälleen ajanut lasten ja nuorten suojelemisen edelle.

IV Vaikutusten arviointi

Hallituksen esityksessä todetaan, että uudistus toteutettaisiin tietoisena sen vaikutuksista. Tuntuukin uskottavalta, että ottaen huomioon kaikki se tutkimustieto ja asiantuntijalausunnat, joita hallituksella on lain valmistelussa ollut käytettävissään, se on valmis tekemään esityksessä mainitut päätökset. Alkoholin kokonaiskulutuksen tietoinen lisääminen tuntuu järjen vastaiselta tilanteesta, jossa samaan aikaan tavoitellaan suomalaisen työn tuottavuutta, kilpailukykyä ja työllisyyden kasvua. Uudistuksen elinkeinopoliittiset hyödyt tulevat jäämään hyvin mitättömäksi sen rinnalla, millaiset yhteiskunnalliset kustannukset alkoholinkulutuksen kasvusta seuraa.

Uudistusta on perusteltu elinkeinopoliittisista lähtökohdista käsin muun muassa matkustajatuonnin väheneemisellä ja Suomesta kerättävien verotulojen kasvulla. THL:n alustavien arvioiden mukaan matkustajatuonti tulisi kuitenkin vähenemään vain noin yhden prosentin, joten vaikutus jää hyvin mitättömäksi kotimaan kulutuksen kasvun rinnalla. Myös esitetyt työllisyysvaikutukset alkoholiteollisuuteen ja kaupan alalla jäävät väijäämättä pienemmiksi kuin alkoholin kulutuksen kasvun aiheuttamat negatiiviset työllisyysvaikutukset mm. terveydenhuoltoon, poliisiin, lastensuojeluun, järjestyksenvalvontaan ja korjaavaan päihdetyöhön.

Kuten todettu, esitetyt uudistukset eivät myöskään vähentäisi kotona kulutetun alkoholin määrää suhteessa ravintoloihin, vaan päivittäin ostettavien juomien saatavuuden lisääminen kannustaa suomalaisia ostamaan juomansa ruokakaupasta ja nauttimaan ne kotiolosuhteissa.

Suunniteltu lakimuutos on kyseenalainen myös kansalaisten tasa-arvoisuuden kannalta. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen yksi kärkihanke on terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen ja terveyserojen vähentäminen. Esitetty uudistus ei tue tätä tavoitetta, sillä se väijäämättä lisää heikommassa sosioekonomisessa tilanteessa

elävien ja päihteitä jo entuudestaan runsaasti käyttävien vaikeuksia vapauttaessaan alkoholijuomien myyntiä. Olemme erityisesti huolissamme lapsista ja nuorista, sillä sosioekonomiset erot näkyvät jo kasvavien sukupolvien elintavoissa.

Myös naisten humalajuominen ja alkoholin käytön vuoksi koettu väkivalta sekä päihteistä aiheutuvat ikään-tyneiden tapaturmat ovat lisääntyneet viime vuosikymmeninä merkittävästi. Samoin yksinelävien miesten elintavat ovat alkoholin lisääntyneen käytön myötä jo nyt paikoitellen huolestuttavalla tasolla. Lakiesityksen vaikutukset vaikeuttavat todennäköisesti myös pitkäaikaistyöttömien pärjäämistä ja lisäävät tulevaisuudessa heidän kuolleisuuttaan. Tilanne on huolestuttava, koska pitkäaikaistyöttömyys on viime vuosina kasvanut. Esitetty alkoholilain uudistus tulisi vaikeuttamaan hallituksen tasa-arvo-ohjelman toteutusta merkittävästi.

Terveysten eriarvoisuus on merkittävä tekijä arvioitaessa väestön ennen aikaisia kuolemia, sairastumisia ja toimintakyvyn menetyksiä. Alkoholi ja tupakka aiheuttavat nykyisin puolet eri väestöryhmien välisistä kuolleisuuseroista. Esimerkiksi 30-vuotiaiden miesten elinajan ennusteessa ero alimman ja ylimmän tuloluokan alkoholista johtuvan elinajanennusteen määrässä on useita vuosia. Suurten väestöryhmien huono terveys heikentää kaikkiaan koko väestön keskimääräistä terveyden tasoa. Lisäksi työvoiman ja palvelujen riittävyys vaarantuu. Kaikkiaan terveysongelmat heijastuvat myös sosiaalisena syrjäytymisenä ja koituvat yhteiskunnalle kalliiksi. WHO:n ja OECD:n uusimpien suositusten mukaan haittojen vähentämiseksi tarvitaan toimia, jotka kohdentuvat koko väestöön, kuten edellä mainitut alkoholiverotus ja alkoholin saatavuuden ja mainonnan rajoitukset, sekä kohdennetusti suurkuluttajiin, kuten esimerkiksi terveydenhuollon mini-interventiot.

Alkoholilainsäädännön tavoitteena tulee olla alkoholista yksilöille ja yhteiskunnalle aiheutuvien haittojen vähentäminen. Kun jo aiempien uudistusten tulokset ovat olleet tässä suhteessa melko huonoja, on tulevien uudistusten oltava sitäkin vastuullisempia ja terveyttä sekä hyvinvointia edistäviä. Kokonaisuudessaan nyt esitetyn muotoisen uuden alkoholilain vaikutukset tulisivat olemaan hyvin negatiiviset.

Vaadimme hallitusta muuttamaan suunniteltua alkoholilain uudistusta siten, että uusi laki ei lisää alkoholin kulutusta ja alkoholihaittoja. Suomella ei ole varaa lisätä perheiden pahoinvointia, syrjäytymistä ja väkivaltaa, eikä riskeerata kansanterveyttä ja kansalaisten hyvinvointia.